

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

GRANORVM KERMES
ET COCCIONELLÆ
CONVENIENTIA VIRIBVS ET VSV

QVAM

PRAESIDE

D. IOANNE HENRICO SCHVLZE

MEDICINAE ELOQVENTIAE ANTIQVITATVM ET
PHILOSOPHIAE PROFESSORE PVBLICO
ORDINARIO

ACADEMIARVM IMPERIALIVM NATVRAE CVRIOSORVM
ET PETROPOLITANAE VT ET REGIAE SCIENTIA-
RVM SOCIETATIS BEROLINENSIS
SODALE

PRO

GRADV DOCTORIS

SVMMSIQVE IN ARTE MEDICA LEGITIME
OBTINENDIS HONORIBVS

PVBELICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

A. d. Octobr. MDCCXLIII.

AUCTOR

IO. CHRISTOPHORVS FRIDERICVS
BERTHOLD

ANNABERGENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO
 DE
 GRANORUM ET COMITUM
 ET COMITUM
 CONVENTUALIUM
 IOHANNI RUDOLPHO
 BROCKMANN
 MEDICINAE DOCTORI
 PHYSICIS EXCELLENTISSIMO
 DOMINO AC PATRONO
 SVO
 COLLEGIUM
 DISSERTATIONEM HANC INAUGURALEM
 IOHANNI CHRISTOPHORO FRIDERICO
 BERTHOLD
 IOHANNI CHRISTOPHORO FRIDERICO BERTHOLD
 HALLAE M. DCC. LXXV.

VIRO

PRÆNOBILISSIMO, EXPERIENTISSIMO ET DO-
CTISSIMO

DOMINO

IOANNI RVDOLPHO
BROCKMANNO

MEDICINAE DOCTORI FAMIGERATISSIMO

POLIATRO MERITISSIMO, ET IN CIRCULO DVCA TVS MAGDE-
BVRGICI SALANO VT ET COMITATV MANSFEL-
DENSI ET APVD PALATINOS HALENSES

PHYSICO EXCELLENTISSIMO

DOMINO AC PATRONO SVO

OB MVLTA BENEFICIA PERPETVA PIETATE
COLENDO

DISSERTATIONEM HANC INAVGVRALEM

SEQVE TOTVM

D. D. D.

IO. CHRISTOPHORVS FRIDERICVS BERTHOLD
ANNABERGENSIS.

DISSERTATIO IN VNA
 PRÆNOBILISSIMO, EXPERIENTISSIMO ET DO-
 GRANORVM ET
 CODD O M I A N O
 CONVENTIA VIBIBVS ET VSV
IOHANNI RAVDOLPHO
BROCKMANNNO

MEDICINÆ DOCTORI TAM GERATISSIMO
 POLIAIRO MISTISSIMO ET
 DE VNA ET
 DE VNA ET
 DE VNA ET

POINTE AC PATRONO SVO
 DISSELTATONEM HANG INAVOVALIEM
 DEMO cogim in purgati
 partem, per mites & reponam con-
 uisiones insuict & honos tum in philosophis
 a iustis reponant. Non dicim de aliis que
 lo. charitorem, iustitiam, et
 ad

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

DE

GRANORVM KERMES ET
COCCIONELLAE
CONVENIENTIA VIRIBVS ET VSV.

PRÆFAMEN.

Veritas temporis filia a priscis dicta est. Multa posterius tempus producit in lucem, quæ alias vel ignota fuerunt, vel male tradita & intellecta: aut pridem recte tradita a peritis, sed ab aliis, qui minus attentis rebus fuerant, male intellecta, aut prave explicata, hominibus auctoritati magis intentis, quam veritati ad dictis, fraudi fuerant. Huius generis multa nostro fuerunt detecta sæculo, quod felicitatem suam iactare merito potest, quoniam nemo cogitur in priorum sententias, sed experientiæ, per multas & repetitas sensuum conuictiones instructæ, honos suus in philosophia naturali relinquatur. Non dicam de aliis, quæ
A ad

ad historiam naturæ nostrum sæculum felici conatu attulit, sed manebo in illis, quæ medicinæ cum illa sunt communia. Quam multa & mira de spermate ceti & ambra leguntur commenta, quorum nos hodie miseret, edoctos de veris horum natalibus. Manet nomen prioris, quanquam scimus non genitale virus id esse, sed pinguedinem cerebro magnorum piscium circumfusam & lixiuio quodam decoctam: de altero nemini persuaderi posthæc poterit, quod sit excrementum cetorum, aut ex fauis apum, rupibus marinis innidulantium, originem habeat. Certissime enim scimus, quod sit bituminis genus, ex maris fundo emanans, inque altum sublatum, ubi a solis calore densatur & in soliditatem aliquam cogitur, perinde ut asphaltum in mari mortuo & pissasphaltum apud Apolloniam ad Epidamnum & olim & hodie proveniunt. Non minus diuersa olim fuerunt iudicia de illis granis tinctoriis, quæ antiquitas omnino quidem nouerat, Arabica autem schola ad vsus medicos transtulit: ut & de coccionella seu cochenilia, quam sero tandem ex nouo orbe accepimus & ad varios vsus, tam mechanicos quam medicos, adhibemus.

mus. Videas qui vtrumque existiment excrementum vegetabilis, super quo inuenitur: fuere etiam qui pro fructu haberent: pauci animalem presapiam vtriusque odorati illam timidiuscule adseruerunt. Sed nostro æuo clarissime nouimus quod sint ouula animalium in tales nidos congesta, adeoque tam ad vires cognoscendas, quam ad securiorem vsum certius inueniendum adiuti sumus. Cogitanti igitur mihi de argumento inauguralis dissertationis, hoc visum tale fuit, quod & iucundam & vtilem cognitionem adferre lectori possit, mihi autem occasionem præbere speciminis elaborandi & exhibendi, quod leges a me requirunt. Rogo beneuolum lectorem velit a me dicta in optimam partem interpretari, suaque benignitate supplere, sicuti diligentia & intelligentia mea defecisse videantur.

§. I.

Quod nos hodie vocamus chermes vel kermes, id apud veteres Græcos dicebatur coccus baphica: vnde Latini appellarunt coccum infectoriam, granum tinctorium, coccum tinctilem. Vix dubium est, quin vsum, quem mortales primum cognouerunt ad pannos tingendos, in nomine imponendo respexerint: quemad-

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

quemadmodum ipsum colorem inde tractum & pannis communicatum appellauerunt coccineum, quod scilicet a cocco profectus sit. Coccus autem denotat Græcis, in genere quemuis fructum rotundum, baccam, granum: deinde translatum est ad alia bæccis familia. Sic antiquitus pilulæ vocabantur *nouice*, quod nomen superest in illis officinalibus, quæ per tautologiam vocantur pilulæ cocchiæ. Est enim ipsissimum nomen Græcum, sed ex lege Italicæ linguæ pronuntiandum, vbi ch vt k legitur. Arabicum, aut certe ab Arabibus ad nos transmissum nomen est chermes, iterum ex Italorum more efferendum: vnde aliqui malunt scribere kermes. Atque ab eo est denominatio carmesini coloris, vt & illius magisterii, quod ex granis tinctoriis paratur & Carminum pictoribus dicitur.

§. II.

Plantam, cui grana tinctoria innascuntur, vocat PLINIVS *hist. natur. lib. XVI. sect. 12.* paruam ilicem aquifoliam: alii malunt ilicem coccigeram, aut cocciglandiferam appellare. Fruticem potius esse quam proceram arborem, consentitur. RAIVS *histor. plant. lib. XXV. cap. 6.* testatur, quod non facile duos cubitos proceritate excedat. Variis locis Europæ & Asiæ prouenit: & nec Africa negata est. DIOSCORIDES *lib. IV. cap. 48.* indicat nobis Hispaniam, Galatiam, Armeniam, Asiam & Ciliciam. Addit PLINIVS *l. c. Africam, Pisidiam & Sardiniam.* PAVSANIAS *lib. X. p. m. 890.* de Macedonia ilicis cocciferæ feracissima testimonium perhibet, cui fidem facit diligens peregrina-

DE CONVEN. KERMES ET COCCIONELLA. §

tor medicus D. EDVARD. BROWNE *isiner. pag. 145.*
Sed hodie maximus nobis prouentus est ex Gallia Narbonensi, eiusque tractibus circa Monspelium, Nemausum & Auenionem: certe illa grana, quæ in officinis nostris sunt, vt & succus inde paratus, tam pro pharmacopoliis, quam pro tinctoribus, inde potissimum ad nos aduehantur.

§. III.

Ilicis botanicam descriptionem, acceptam a IOAN. BAVHINO, CLVSIO & RATIO paucis dabo, quoniam nostris terris non domestica est planta, quamquam viridariis & cultioribus hortis non adeo infrequens, vt non conspiciere illam liceat. In multis ad quercum nostram accedit, nisi quod folia habet perpetua. Flos ipsi est imperfectus, amentaceus, quales iulos vocare solemus. Est ille muscosus, tenui polline perfusus; sed sterilis & deciduus. Alio autem loco fructus prouenit, glandi persimilis, quæ in hac coccifera specie maior est quam in vlla alia, calyce etiam asperiore: quod in hac tam pumila arbuscula merito mireris. Sed in hoc aliquid variare regiones non est reticendum: quum CLVSIVS in Hispania minores viderit glandes, quam in Gallia Narbonensi notauerunt, qui ibi considerauerunt has arbusculas.

§. IIII.

Atque hæe glandes sunt veri fructus ilicis huius pumilæ cocciglandiferæ, quas etiam producit illis regionibus, quibus nulla grana tinctoria profert. Sunt enim

6 DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

enim multæ, quibus hæc arbuscula crescit & fructus maturos producit, absque eo vt vllum in ea granum inficiendis lanis idoneum conspiciatur. Ex quo apparet quam multum a vero abfuerint, qui nobis has cocos, hæc inquam grana rubro succo & ad inficiendum apto referta, pro fructu ilicis laudauerunt: nisi forte excusare eos velis, quod improprie loquuti fuerint, & fructum pro quouis lucroso & vtili prouentu posuerint. Fallor, an princeps & auctor huius sententiæ fuit PAVSANIAS, qui *c. l.* magis, quam vt dissimulari error queat, diserte scribit: *fructus, qualis fere solani, erui magnitudine*; quod quidem aliorum trahi, quam ad grana innascentia, commode posse non videtur. Nam glandi nulla est cum solani baccis similitudo, eiusque magnitudo solani aut erui fructum satis conspicuo interuallo excedit.

§. V.

Sed age videamus quid alii veteres de his granis ad nos transmiserint. PLINIVS *c. l.* vbi multum de ilicis maioris dotibus & vtilitatibus disseruerat, ita infit: *omnes tamen has eius dotes ilex solo prouocat* (æquat, superat,) *cocco. Granum hoc, primoque cen scabies fruticis, (paruæ aquifoliæ ilicis,) cusculium vocant.* Scilicet vt scabies, vbi hominem occupauit primum, paucas in superficie pustulas format, ex quibus mox longe lateque tota cutis repletur similibus exanthematibus: sic ad imum fruticis scapum, vbi in ramos findi incipit, excrescit rotundum quid instar pisi, quod matrem vocant. Id accidit vere medio: sed
ineun-

ineunte ætate æstuque aucto, minutissimorum vermiculorum & visum tantum non effugientium, cateruam effundunt, qui per totam plantam & vicinas sese diffundunt, moxque grana plurima noua producunt. Atque in hunc fere modum Plinianam sententiam exponit apud HARDVINVM citatus PETR. QVINQVERANVS *de laud. Prouinc. lib. II.* Videtur plane PLINII æuo nota fuisse scabiæi pathologia animata, quam præcipue b. D. D. RIVINVS erudite ostendit, & autopsia facile comprobatur. Discrepat igitur sententia Plinii a Pausania in eo, quod hic grana seu coccos habebat pro fructu arbusculæ: iste pro alieno & aduentu, eoque præternaturali, declarat, ceu morbo. Quamquam Pausanias insectum agnouit, quod in fructu gignatur & maturo grano exiliat. Quam autem quisque sententiam de vermiculo fouerit, eiusque ortu, neque iuuat neque vacat inquirere.

§. VI.

Propioribus temporibus magni & naturæ consultissimi viri omnem insectorum doctrinam accuratius rimari coeperunt, repudiataque pristina persuasione, de generatione æquiouoca, curiosius considerauerunt sexus differentias, ouula, ex illis natos vermiculos, eorum transfigurationem in chrysalidem, ex his denique prodeuntes muscas seu papiliones, post coitum & conceptionem ouula deponentes ac tunc fere emorientes. Hæc quum multis exemplis vidissent: suspicati fuerunt pariter sic fieri in cocco baphica quacunque. Per multos gradus processit hoc scrutinium, multorumque

8 DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA.

rumque doctorum virorum operas & ingenia exercuit. Nescio tamen an quisquam aut diligentius naturam indagauerit, aut felicius deprehenderit, excellentissimo viro D. D. IO. PHIL. BREYNIO, cui historiam naturalem cocci radicum tinctorii debemus, quæ, vna cum cogitationibus posterioribus, subiuncta est actor. physico-medic. A. N. C. volumini tertio. Quamquam enim institutum celeberr. viri potissimum fuit de coccis tinctoriis, quæ radicibus polygoni cocciferi in Polonia adnascuntur, agere: ita tamen in hoc negotio versatus fuit, vt quicquid de granis kermes & coccionella a doctissimis viris nuper scriptum & obseruatum fuit, sedulo inter se comparauerit, tandemque inuenerit inter coccum ilicis, & illam polygoni, realem diuersitatem non dari: quantum autem de cocco Americanorum seu Coccionella vel ex relationibus intelligi potuit, vel microscopiis in iisdem macerando emollitis per sensus obseruari: id omne eo valere vt conuenientiam maximam comprobet.

§. VII.

Qui antea cocci ilicis naturam indagauerant, de animali origine tantum non omnes contentebant; sed dissentiebant in quibusdam, quæ a physicis curiosis potius quari debent & disputari, quam a medicis. Illustrissimus comes MARSILLIVS coccum ita generari putabat vt gallæ, quæ alias quercubus & ilicibus frequentes innascuntur. Scilicet muscam aliquam sui generis aculeo suo penetrare corticem arbusculæ ibique deponere ouula sua, quæ vere adultiori auge-
scant

DE CONVEN. KERMES ET COCCIONELLÆ. 9

scant & iusto tempore in animalcula hexapoda mutentur: a quibus deinceps genus vltius, & celeriter quidem propagetur. Deposita autem hæc ouula auctumno præterito fuisse inde colligebat, quoniam rigida hyeme prægressa parcus est prouentus coccorum, & messis exigua: quippe magna frigora passim enecauerunt inclui animalculi tenera rudimenta. Ea autem animalcula, quæ ex seruatisc ouulis producta fuere, mox cessare a motu, & adhærescere ramulis arbusculæ, prorsus immora per aliquod tempus manere, auferere in magnitudinem fere pisi. Quo facto colliguntur, & ad solem exsiccantur: quod si vero eiumpant animalcula, enecantur & in massam coguntur, quæ exsiccata tinctoribus inseruit: vel succus inde exprimitur, qui addito saccharo inspissatus ad pharmacopolia defertur & basin præbet celebri confectioni alkermes. Quæ autem tunc non decerpta sunt grana, tempestiue rumpuntur & innumera qua deponunt, ex quibus noua animalcula fiunt, nouæ messis spem præbentia. In fine tandem æstatis, vbi decurrunt seriem metamorphosium suarum, in vltima animal alatum, generando aptum, prouenit, quod feminas init & genus propagat. Atque huius sententiæ etiam esse D. de REAMVR ex GEOFFROY tractatu *de mater. medica tom. II. pag. 783.* intelligo: adscribit enim coccum ilicis gallo-infestis.

§. VIII.

Sed alii docti viri illam metamorphoseon seriem fieri negabant, coccum autem sibi concipiebant tanquam aliquod zoophytum, aut animal androgynum.

B

Nega-

Negabant etiam eadem animalcula alata fieri, sed muscas alatas, quæ inter illa reperiuntur, ex iisdem quidem coccis prodire putabant, sed esse prolem alius generis insecti, quod ouula sua in coccum deposuisset. Enimuero illam sententiam, cui GARIDELLVS & NISSOLIVS, docti & naturæ solertissimi indagatores Galli, fouerant, quamque celeberr. D. D. BREYNIVS primum adoptauerat; idem deinde repetitis experimentis prorsus deseruit, atque in emendatione prioris sui scripti professus est se clarissime deprehendisse in vltima vermis euolutione prodire animalcula quædam alata, quæ femellas non alatas ineunt & imprægnant. Videtur itaque omnino rem ita se habere cum animalculo ex coccis prodeunte, quemadmodum in aliis quibusdam cognitum est. Sic formicæ & cicindela mares alas habent, quibus feminæ omnino destituuntur.

§. VIII.

Hæc de cocco ilicis dicta fere omnia conveniunt etiam cocco radicum, quæ in Polonia tractibus arenosioribus, deinde etiam variis Borussia regionibus, vt & in Marchiæ Brandenburgicæ quibusdam partibus, aliisque Germaniæ prouinciis inuenitur. Eam copiosius olim collectam fuisse & ad vsus tinctorum potissimum requisitam, certum ex antiquis documentis redditum est: sed postquam copiosissime ad nos adferri coccionella coepit, mercatoresque illam abunde suppeditant: factum est vt parum hodie, etiam in Polonia, quæ plurimum olim prouentu eius lucrabatur, æstimari & requiri soleat, in ceteris etiam prouinciis fere negligatur,

nisi

DE CONVEN. KERMES ET COCCIONELLÆ. 11

nisi aliquis curiosus aliquam in requirendo operam ipsi impendat. Præcipua differentia est, quod altera coccus, quæ antiquitus Kermes nominata est, in ramis ilicis sæpius dictæ nascitur: hæc Polonica radicibus polygoni illius, quod a TOVRNEFORTIO alchimylla gramineo folio, maiore flore, designatum est, adhærescat, sicque terra ut plurimum abscondatur. Sunt grana spherica diuersæ magnitudinis, a seminis papaueris scilicet ad piperis albi magnitudinem accedentia, lauia, coloris purpureo violacei, instar prunorum Hungaricorum, quorum plura paucioraue, sæpe quadraginta, vni plantæ apposita reperiuntur. Quoniam autem in usum suum officinæ, quod ego quidem norim, hanc coccum radicem non aduocant; etsi periti rerum æstimatores easdem vires illis ac cocco ilicis attribuunt: plura de iis non dicam. Quod tanto iustius me facturum spero, quum exc. D. D. BREYNIUS se de huius cocci examine chemico & vîu, tam tinctorio quam medico, acturum publice fidem dederit.

§. X.

Progredimur ad coccum Americanam, quam coccionellam aut cochenillam vocari iam diximus. Nomen esse deminutiuum, ab Hispanis impositum, pridem doctis viris visum fuit. Patriam præbent diuersæ noui orbis, ab Americo Vesputio appellati, prouinciæ. Præcipue laudantur regnum Mexicanum atque Peruanum: quorum ipsorum alias regiones aliis præstantiorem ac vberiore prouentum præbere legimus. Copiam & abundantiam vel inde æstimare licet, quod classe Hi-

B 2

spanorum

spanorum quotannis fere clo Io centumponchia huius mercis adferuntur, quæ, quum minime ponderosa sit, oportet incredibilem esse quantitatem & numerum tam arborum, in quibus colliguntur, quam hominum, qui hac cultura & messe facienda occupantur, copiam. Scriptum autem legi, quod Hispani tantopere solliciti sint in celanda vera cultura eius, vt extero capitis sui periculum afferat, si loca, quibus coccionella colitur, adire & curiosius inspicere audeat. Ex quo factum est vt parum inter se conueniant, quæ diuersi auctores de hoc argumento scripserunt: neque facile sperandum sit vt plenissime de eo edoceamur. Faciunt in eo, quod & aliæ gentes, quæ monopolia certarum mercium sibi vindicauerunt: vt Bataui, qui loca Indiæ orientalis, quæ nucem moschatam & caryophyllos aromaticos proferunt, non minus accurata custodia exteris præcludunt, quam in Colchide olim vellus aureum seruabatur.

§. XI.

Neque tamen illa inuidia effici potuit, vt non aliqua ad nos peruenirent, ex quibus possimus intelligere quid sit coccionella, & vnde proueniat. Planta, cui innascitur, magno auctorum consensu, est opuntia maior, quæ fructum fert sanguineum, seu ficus Indica maior fructu rubro. Perillustri SLOANE in *historia naturali Iamaica* vocat opuntiam maximam, folio oblongo rotundo, maiore, spinulis obrusis, mollibus & innocentibus obsito, flore striis rubris variegato. Eam Americanis appellari *tunam* & *nopal*, itidem notum est. Sed alii auctores multa genera eiusdem plantæ recensent, & inter

inter hæc spinosissima quædam. Non improbabile est in tam amplis regionibus variare eiusdem generis plantam: sed eius culturam maxime frequentem esse, quæ minime spinis horret, & colligentium manus vulnerat. Qui plura de hoc nosse cupit adeat pulchram dissertationem b. D. D. JO. CHRISTIANI LANGII *de cochinnilla*, quæ operum eius *parte III. pag. 427.* obuiam se dabit. Non multus ero in describenda hac planta, hortis cultioribus haud infrequente. Illud tantum dicam, quod sit planta, quæ, post florem monopetalum profunde multifidum, profert fructum carnosum, edulem, pulpa rubicundissima, & seminibus in ea delitescentibus, referum. Plurima sunt testimonia, quod hominum, eo fructu pastorum, vrina instar sanguinis tincta proflexerit, non sine terriculamento quorundam rei ignarorum, qui se mictu cruento correptos existimauerant.

§. XII.

In hac itaque planta sola colligitur coccionella, quæ in commercio expetitur, ac rubicundo & ad tingendum apto succo referta est. Sunt enim testimonia doctorum virorum, & hos inter PLVMIERII, botanici per Americam versatissimi, quibus constat variis vegetabilibus innasci aliquid coccionellæ simile, idque animalculum, quod opuntia nutritum præbet succum rubicundum, varias alias plantas depasci, sed nullibi in coccionellam veri nominis adolescere, nisi in vnica opuntia, quæ nobilem fructum rubro succo scatentem producit. Est autem coccionella, qualis a tinctoribus & pharmacopoliis expetitur, granum figuræ irregularis,

hinc conuexum, illinc compressum aut concavum, striis transuersis quasi rugosum, coloris ad purpureum inclinantis, sed quasi cinere extus conspersum esset, intus autem punicei.

§. XIII.

Quid autem sit coccionella, & qualem adsignare ipsi originem debeamus, de eo non minus, quam de granis Kermes, ambigitur acriterque disputatur. Fuisse hic etiam, qui fructum opuntiae dicerent: quumque obiceretur alium notabilis magnitudinis fructum, praegresso flore, enasci; rudimentum fructus esse & fieri coccionellam contenderunt, siue gemmam aut florem prorumpere incipientem. Atque haec sententia tanto firmitus aliquibus inhaeret, quoniam POMETVS, quem auctorem mercatores paulo curiosiores lectitare solent, illam propugnauit. Legimus ante paucos annos in nouis litterariis relatum, quod duo mercatores Angli magno deposito pignore cerraauerint, alter pro vegetabili coccionellae prolapia, alter pro animali. Hic, quem esse existimo illum MELCHIOREM de RVVSCHER apud excell. Breynium pag. 10. & 27. laudatum, magno molimine ex ipsa cochenillae patria sibi adferenda curauit testimonia & documenta authentica, quibus aduersarium conuinceret, eaque typis exprimenda tradidit: quo, exiguo licet & apud nos vix obiuo scripto, origo eius animalis adstruitur.

§. XIII.

Qui igitur animale originem asserunt & propugnant, non vno eodemque modo sententiam suam expromunt.

promunt. Olim plurimi, præsertim Angli, proximam insecto huic conuenientiam assignant cum scarabæo quodam, quem vocant vrtico-cantharum, aut scarabæum punctatum. Est animalculum exiguum, corpore pene rotundo, inferius plano, superius conuexo, coloris rubelli, flauique, cui punctula nigra interspersa sunt. Non rarum hoc apud nos visitur, vocantque vernacula lingua Herrgots-Kühlein. Hæc sententia se maxime approbavit laudato D. D. LANGIO: apud Anglos autem EDWARDVS TYSON, anatomicus aliunde notus, eandem propagauit, in *philosoph. transact. num. 176*. Ex quo factum est vt aliqui ea, quæ de conuenientia tantum dicta fuerant, longius extenderent, omninoque identitatem coccionellæ cum hoc scarabæolo propugnarent: quo nomine reprehenduntur a SAM. DALE in *pharmacolog. p. m. 391*. Nolui hæc omittere, quoniam eo res proficit, vt scarabæi aut scarabæoli nomen pro cochenilla denotanda ab aliquibus fuerit adhibitum. Ceterum istos nostros scarabæos minimos non esse cochenillam veram, ex eo satis apparet, quoniam nulla eius inuenitur species, quæ rubram tincturam suppeditare possit.

§. XV.

Omniū probabilissima & clarissima de hoc opuntia insecto tradidisse mihi videtur, quem iam supra laudauimus, D. GEOFFROY in *tract. de mat. med. pag. 792*. ex quo aliqua desumere liceat. Exeunte, inquit, anno, quum imbres & frigora imminet, his animalculis nocentissima, opuntia folia, coccionellis nondum vltimum incrementi gradum adeptis onusta, decerpunt, quæ domi afferunt, donec hyems præterierit. Cum mitior tem-
pestas

pesta rediit, & animalcula foetus suos iamiam exclusura sunt, Indi nidulos quosdam ex molli materia construunt. In singulis quibusque nidis duodecim quatuordecimue insectula recondunt, nidosque opuntii appendunt. Aliquot diebus elapsis coccionellæ foetus suos excludunt, qui paucis post diebus e nidis exeuntes arboribus sese applicant, per ramos vagantur, ac tandem sedem figunt, vbi adulescant & succum alibilem exsugant, & vbi a maribus foecundatæ feminæ nouam sobolem deponant. Triplex in anno, si tempestas opportuna sit, fit coccionellæ messis. Quum scilicet coccionellæ, quæ super arbores velut satæ fuerant, incrementum acceperint, tunc eas, priusquam suam edant progeniem, Indi penicillo exiguo ab arboribus molliter excutiant, nonnullis tamen parcendo, quæ ex se producenda noua sobole nouam messem suppeditent.

§. XVI.

Ita collectas in corbis aquæ feruenti immergunt, vt emoriantur: deinde vel ad solem vel in clibano, vt par est calefacto, stercis impositas exsiccant. Ex iis autem, quæ pro noua foetura relictæ sunt, exit innumera bilis multitudo vermiculorum hexapodum, proboscide instructorum, cuius ope succum exugendo aluntur & augentur. Corpus eorum ex annulis variis seu incisuris constat. Vbi paucis diebus vagati sunt, sedem figunt, immobilesque hærent, & ouatam figuram accipiunt, moles autem pisi exigui crassitudinem æquat. Si maturitati suæ proximum conteras, succum fundit rubicundissimum instar sanguinis, totumque repletum videtur ouulis, similia animalcula viua exclusuris. Si eas,

quæ pro foetura relicta fuerunt, iam exclusis animalculis examini subiicias, nihil fere aliud quam exuias vacuas, seu folliculos inanes, parumque vtilis deprehendes. Ex quibus omnibus collectis, satis, ut puto, apparet coccionellarum origo animalis, & quod nihil vegetabile, nisi quod in se attraxerunt & in suam naturam conuerterunt, hic expectandum sit: aut si quid sibi circumdederunt de succo plantæ, quo contegerentur, quemadmodum in gallis conspicimus, quæ inclusum fouent insectum, & de natura adstrictoria quercuum manifeste testantur.

§. XVII.

Sed & in genere nunc clarum puto esse, quod maxima sit conuenientia inter coccum tinctorium ilicis, illudque radicem, quod Polonia potissimum largitur, atque illud granum tinctorium Americanorum, quod opuntia nutrit & perficit: nisi quod coccum ilicis seu kermes, plus gallacei adstringentis habere videtur, quam coccionella: quod forte etiam de cocco radicem iure existimes, quippe quod a polygono, planta valde adstringente, succum traxit. Atque hanc adstrictoriam facultatem in cocco ilicis bene declarat experimentum Marsillianum. Hic enim quum substantiam granorum kermes, ea quantitate qua gallæ ad atramentum conficiendum adhiberi solent, vitriolo martis miscuisset & debita quantitate aquæ infudisset, nigrum accepit colorem, quo ad scribendum uti illico poterat. Eandemque adstrictoriam facultatem in siccatis granis, quæ officinæ asseruant, potissimum regnare debere apparet ex iis, quæ sepe laudatus D. GEOFFROY pag. 787. de modo explicandi nos edocet. Manifestum enim est hos tantum

C

esse

esse folliculos femiuacuos, vermiculorum maxima parte egressa & in massam coacta, quam pastillos scarlatinos (pastel d' ecarlate) vocant, & tinctoribus diuendunt.

§. XVIII.

Hæc obseruatio non inutilis futura videtur ad cognoscendum, quantum inter usum granorum kermes in substantia, vt loqui solemus, & succi inde expressi ac ad conseruam, vt vocant, seu syrupum parandum adhibiti, interfit. Potissima enim in puluere est virtus tonica seu adstrictoria, a terrestri succo ilicis, admodumque parum superest de substantia animali. Illa autem potissimum quærenda est in ouulis, quæ grana ista includunt, & vnde infecta prodeunt, ac succo ab illis presso. Quando illum parare volunt, grana recens collecta in mortario marmoreo, pilo ligneo tunduntur & agitando comminuuntur. Postquam per aliquot horas simul in loco frigido steterunt, torculari subiicitur materia & succus exprimitur. Qui postquam per aliquot horas quieuit, vt partes crassiores in fundo colligantur, clarum effunditur & a facibus separatur. Tum melioris conseruationis causa saccharo conditur succus; in quo non eundem omnes modum tenere solent. Aliqui æquales partes coniungunt & humiditatem superfluam lento calore expellunt. Alii, quod volatiliores particulas hoc pacto abigi putant, triplum sacchari succo addunt; vt syrupi consistentiam sine longa coctione impetrent. Facile apparet quantum ratione virium hæc discrepatura sint. Sed posteriorem modum tenere nunc omnes, qui in Occitania syrupum hunc parant & ad externos mittunt, testis est

D.

D. GEOFFROY, pag. 787. Atque hoc pacto simul ingratus sapor succi, qui amarus & acerbus est, corrigitur.

§. XVIII.

Qui analysi chemica in naturam huius succi inquisuerunt, naturæ animalis clara documenta nobis dederunt. Illustrissimus comes MARSILLIVS duas libras granorum recentium retortæ indidit, ac per iustos gradus ignis admoti elicuit initio phlegma clarum & insipidum, quod mox excepit rubedine aliqua tinctus spiritus volatilis salinus, tandem oleum, cum multo sale, qui se lateribus vitri recipientis large apposuit. Oleoso a spiritu rite separato, hic omni dote referebat spiritum, qualis a cornu cerui impetratur. Ex residuo calcinato & debite tractato salis fixi drachmam dimidiam retulit. Quoniam autem proportionem salis volatilic non determinavit hic de naturali scientia meritissimus vir; illam propius docebit experientia D. GEOFFROY, qui ex libra vna granorum recentium salis volatilic ficci sex drachmas accepit; sed ex capite mortuo salis fixi nihil se reportasse testatur. Quæ comes MARSILLIVS ex sua analysi concludit & persuadere vult, melius futurum esse, si syrupo repudiato spiritum ex granis kermes destillatum aut sal volatile adhiberemus, id ipsius iudicio permittitur. Certe specificas vires tam a principio roborante, quam illo salino stimulante, quod insectorum proprium est, a destillato tali nemo cum recta ratione expectaverit.

§. XX.

Esse autem in granis kermes integris, nec optima

fui parte orbatis, principium aliquod salinum stimulans & diureticum, quod tempestiue & prudenter adhibitum præclare iuuare possit, & magnopere nocere, si non debita cautione ad vsum vocetur, docet primo quidem analogia ceterorum insectorum, vt apum, millepedum, cantharidum, cicadarum, formicarum, in quibus illud maiori vel minori gradu diu deprehensum est. Deinde autem propius ad fidem faciendam inferuit obseruatio D. D. GARIDELLI in *hist. plant. Gallo-Prouinc.* qui in hunc modum refert: ruricolæ, qui in locis, vbi kermes nascitur, vicinis instructa habent columbaria, haud exiguum inde damnum contrahunt: quandoquidem pulli, granis illis faginati, frequenter intereunt: adultiores autem columbæ, iisdem vescentes, difficulter euadunt beneficio diarrhoeæ, quæ columbarii parietes colore rubro inficit. Si cum hac experientia conferamus testimonia FABRICII HILDANI & aliorum, qui obseruauerunt quod confectionis Alkermes vsus dysentericis semper noxius deprehensus fuerit, malumque exacerbauerit; cogitauerimusque quod in dysentericis exulcerans acrimonia salina adsit, quam istud sal animale, vtpote homogeneæ naturæ, corroborat & auget, facile conuincemur de præsentia istiusmodi salis acrimonia stimulante & motus solidorum intendente præditi.

§. XXI.

Atque sic intelligitur vbi securus & tempestiuus fit vsus vel granorum kermes, vel syrui aut confectionis celeberrimæ, quam alkermes officinæ vocant. Vbicunque enim motus iam sunt satis vehementes & ad suspectum finem tendere videntur: aut vbi acris & exulcerantis mate-

materiae abunde multum adest: tutius ab istiusmodi rebus abstinemus, quam illis fidimus. Sic in dysenteris & abortu metuendo, quantumcunque granorum, aut potius semiuacuorum folliculorum terrea & adstrictoria facultas in sensus incurrit, vix tamen secure satis dabitur, ob admixtum stimulan. Nam ubi natura iam prona & in aliquam partem inclinata est, vel leue momentum accedens potest iam praesentem dispositionem ad actum promouere. Pariter etiam in agrotto haemorrhagia quacunq; debilitato & languente suspectus esse debet, vel granorum vel syrupi aut confectionis vsus. Verendum est enim ne haemorrhagia cito recrudescat. Efficacia enim analeptica, quam plerique a talibus expectant, tamquam spiritus, vt loquuntur, confortantibus atque augmentibus, reuera non quaerenda est in eo, tamquam deficientem sanguinem & lympham nouo prouentu ditent, sicque robur vitale augeant: sed non aliter confortant, nisi ad sensum, vt motus languentes incitentur, vegetioresque reddantur. Res plane se ita habet, ac si quis equum, ob lassitudinem contractam tardiozem, calcaribus admotis incitet, aut scutica impellat. Certe enim vires nullas inde accipit: sed auena & quiete refectus sponte decurret, vera analepsi recreatus, neque stimulum magnopere expectans.

§. XXII.

Scio abunde multas exstare formulas, quae ad abortum praecauendum laudantur, ubi puluis granorum kermes accedit: sed fere addita alia tonica & antispasmodica vincunt virtutem extimulantem, quae in istis folliculis exigua est. Nolim tamen talia suadere ubi

iam molimina efficacia cognoscuntur. Vnicus & securus talium vsus erit, vbi reuera opus est excitandis motibus, & decursu humorum vitalium intendendo, vt in lipothymiis, debilitate & prostratione virium, in malignorum morborum principiis aut progressu, itemque in languoribus senum, vt &, modesto & cauto vsu, ad venerem excitandam. Neque minus commode locum habent, vbi menses subito terrore suppressi sunt, itemque vbi lochia promoueri debent, aut partus adiuuari vel secundina resistans ad exitum duci. Pariter etiam diureticam virtutem egregiam possident, vrinamque cient. Quibus plerisque casibus plus valet & vsui commodus est syrupus kermes, quam illa tantis laudibus per Arabes commendata confectio Alkermes, quæ, cum aliis reprehensione non vacantibus, tum ob ambram & moschum accedentes, nec omni sexui, nec omni morbo & statui ægotantium conuenit. Nam vaporosa illa orgasmum inducunt, fluidaque expandunt, quod kermes per se non facit, quippe sale suo animali solida tantum exstimulans. Quod saltem in nostris regionibus ita se habere, vt vix centesimus confectionem, vt loquimur, completam in morbis bene ferat, experiendo cognoscimus. Sed senibus & phlegmaticis, nulla febre laborantibus, magis est tolerabilis, & certis casibus proficua.

§. XXIII.

Pauca sunt præparata officinalia, præter notissimam confectionem Alkermes, aut forte nulla vbi que per patriam nostram recepta. Magistrales medicinæ & formulæ earum passim laudantur. Has inter aliquam vidi in plurium manibus versari, & aliquibus multum celebrari ad

ad memoriam confortandam: de qua tamen valde vereor, vt, non dicam operæ pretium faciat, sed omnibus factis secure commendari possit. Paratur scilicet essentia granorum kermes spiritu aliquo cephalico, vt melissæ, eiusque vnciis quatuor extracti xylaoles drachma additur dimidia. Potest addi ad gratiam syrupus florum tunicæ, vel cinnamomi. Enimuero memoriam non iuuat concitatus motus sanguinis per cerebrum, quem non efficere talis medicina non potest: verendumque est vt continuato vsu potius debilitet memoriam, quam emendet firmioremque præstet. Memini hominis, qui vsque ad trigessimum annum nec vinum nec cereuisiam biberat, solo lactis & aquæ potu contenti, memoriaque excellenti gaudentis toto illo tempore, vt omnibus esset admirabilis. Hic quum se non sine multa molestia tandem ad potus antea sibi insolitos contulisset, mox sentire coepit quod minus valeret reminiscendo, vt mature desuescere nouo vitæ generi mallet, quam naturæ beneficium omnino dilapidare. De alio accepi illustri iuvene, qui crebro confectionis Alkermes, additorumque aliorum aphrodisiacorum, vsu prorsus fatuus factus fuit, cuius a morte secti cerebrum tam molle & fluidum erat, vt manibus tractari non posset, sed cochleari eximendum esset.

§. XXIII.

Cochenillæ vsus viresque cum his fere conueniunt; nisi quod adstrictoria facultas minus est in illa notabilis, ac principium animale stimulans salinum potentius etiam quam coccus ilicis habere videtur. Nam quum coccus ilicis, exeuntibus vermiculis, folliculum vacuum rotundum relinquat, qui gallacei concrementi naturam æmulatur; tale quid

quid de coccionella non æque apparet aut probari potest: quippe cuius exuuia, ab exeuntibus vermiculis superstites, animales reliquias apertius produnt rugis & incisuris suis, ventrem infecti animalis satis aperte prodentibus. Vnde diligentissimus insectorum indagator D. REAVMVR, qui coccum baphicam ilicis aperte declarabat gallo infectum, cochenillam nec aperte adiungere illis ausus est, neque omnino seiungere; sed pro illis excogitauit nouam classem pro-gallo-insectorum. Adstrictoriam igitur terream qualitatem minus, quam in cocco ilicis, in cochenilla deprehendimus: sed stimulans salinum principium, infectis proprium, certe non minus, si non maius & potentius, in illa oportet agnoscere. Qui cochenillam chemico examini permiserunt, testes nobis sunt quod prorsus eadem largiatur producta, & singulorum fere eandem proportionem, quæ a destillatione cornu cerui, aut insectorum aliorum, v. g. millepedum, apum impetrari solent: quod in genere animalem profapiam testatur, & in specie conuenientiam cum cocco ilicis.

§. XXV.

Quemadmodum cochenilla vsum frequentissimum apud tinctores habet, & coccum, tam ilicis, quam radicum, fere antiquauit & aboleuit: ita quoque in medicinam iam multis locis penetrauit, vt ad parandam celebrem confecti-
onem alhermes adhibeatur. In quo forte nihil erit, quod censuram vlllo modo mereatur: nisi reprehendere etiam velimus quod vino Maluatico aliud quodcunque nobile & generosum dulce in officinis substituitur, postquam ex illo promontorio Maluazzo, vnde id vinum nomen habebat,

bebat, nullum affertur, quoniam, a quo tempore Turci dominio suo illam regionem vindicauerunt, nullæ ibi sunt vindemiæ.

§. XXVI.

Præparatum officinale vnicum noui, quamquam apud nos non æque, ac apud Anglos, celebre & receptum. Laudatur frequenter in MARTINI LISTERI, FREINDII, aliorumque practitorum Britannorum scriptis, sub titulo *inctura sacra*, itemque *inctura hieræ*. Parandi rationem pharmacopœa Bateana talem docet: Recipe specierum hieræ simplic. vnc. i. coccionellæ scrupulum i. vini canariensis libras II. cum dimidia, M. & digere sæpe agitando ad dies aliquot, deinde filtra & serua ad vsum. Datur in ventriculi dolore, cachexia & hydropo incipiente, ructibus, & ad vermes enecandos. Multum etiam commendatur ad febrium intermittentium curationem peragendam. Exhibentur vnciæ duæ, tres ad quatuor. Manifestum est quod medicamentum plus ab aloe quam coccionella trahat. Est tamen satis blandum, & ventriculo minime ingratum, simile fere elixirio viscerali beati HOFFMANNI nostri, quo & ipse, & qui ductum eius sequuntur, magnum subinde fecerunt operæ pretium.

§. XXVII.

Ceterum nolo me adiungere illis, qui magnificentius omnia iactant, & tam coccum ilicis, quam coccionellam, magnis cordialibus, alexipharmacisque interserunt, & medelam hinc febribus malignis, petechialibus, quin ipsi pestilentiaë pollicentur. Si quis fuerit qui magnos pollicitationum tantarum hiatus pra-

D

Sicis

eticis documentis impleuerit, ei gratulabor, meque ipsi, si artem docere velit, cupidum discipulum adiungam. Experientiae enim semper & vbique assurgere cuius honorificum non minus quam fructuosum existimo.

§. XXVIII.
Tandem etiam attingere deset amplissimum vsum, quem a coecis hisce tinctoriis accipiunt artifices, qui pannos & sericum elegantioribus coloribus imbuerent callent: vt & pictores, qui inde pretiosum illud magisterium, quod carminum vocatur, impetrant, vt & alia magis vel minus elegancia pigmentorum genera, quae laccharum nomine expetuntur. Enimvero quum haec partim libris ad tinctoriam artem pertinentibus clare doceantur, partim celebentur & in arcanis habeantur: de prioribus legendos illos auctores commendando; de arcanis mihi que non cognitis tacere, quam coniecturas aut imperfectam relationem suppeditare malo. Haec itaque nunc de hoc argumento dicta

SUFFICIENT.

NOBILISSIMO ET DOCTISSIMO
DOMINO CANDIDATO
S. P. D.
PRAESES.

Non solum hominum id fatum est, vt non omnibus placeant, sed laudentur ab his, culpentur ab aliis: verum etiam medicamenta eandem fortunam experiuntur. Nolo TIBI reuocare in memoriam certamina, quae propter antimonium gesta fuerunt, vtique acerrima: neque chinchinam, pomum illud eridos hodiernum,

1AK-

fangam. Sufficit mihi argumentum dissertationis TVÆ, quod tan-
tum abest ut omnium consensus & approbationem consequuturum
se sperare possis, ut potius futuri sint, qui, grana kermes ac coccionel-
le, semper virosa, cum PAVL: AMMANNO, habentes, a praxi cir-
cumspecta excludere & proscribere velint: aut qui cum TH. BAR-
THOLINO, carere nos illis, indeque confecto syrupo posse con-
tendent, dum rob sambucinum & rubi idæi eadem omnia, quæ ab
istis expectantur, prestare possint. Sed quod sit virosum aliquid &
nocere possit, non sufficit ad condemnandum: ubi enim virus, ibi
virtus: & quæ nocere non possunt ullo modo, eadem certe neque
preclare iuvabunt ullibi. Rubum idæum & sambucum laudo; sed
non præstant ea, quæ kermes & coccionella stimulante suo principio
efficiunt. Sed nolohis immorari. Gratulor TVIS honoribus, qui va
fortunati felicesque sint, & ut diu floreas vigeasque, ex animo TIBI
apprecor. Scripsi die XX. Octobris c1713ccXXXIII.

VIRO NOBILISSIMO
CANDIDATO
DOCTISSIMO

S. P. D.

J. R. BROCKMANN.

MED. DOCT. ET PHYSICUS CIVIT.
ET PROVINC.

QUum per quinquennium & quod excurrit, CANDI-
DATE DOCTISSIME, singulare studium erga me
TVVM, animæque TVI satis discendi cupidi, ac
morigeri, sinceritatem, probe intellexerim, & adhuc in-
telligam; adeo, ut nequeam mihi sinistri quidquam de
mutato animo persuadere: non possum non sperare, talem
TE futurum, qualem cognitum antea iudicavi. Id eo
magis,

magis credere licet, quo insigniores in arte medica fe-
cisti progressus, quam ductu meo, nosocomio, aliisque mor-
bo laborantibus, ut & aliis tam publicis, quam priva-
tis actibus interesse, & hac ratione animum ad praxeos
studium appellere posses. Spes me quoque non fefellit,
quod publicum eruditionis TVE specimen, quod iam edis,
testatur. Quamvis enim, urgente necessitate, temporis
angustia premereris, tamen semper TIBI cure cordique
fuit, ut circumscriptam stadii academici rationem, inten-
sissimo ardore studia tractandi, compensares; sic, ut iam
tam omnium vota exptere, summosque in medicina hono-
res possis capessere. Quo felicius vero TIBI omnia ex vo-
to processerunt, eo impensius omnino possum gaudere, TIBI
que letabundus gratulari, tum de istis honoribus doctorali-
bus, tum præprimis de matrimonio lectissima paullo post,
Deo, omnibusque applaudentibus, ineundo. Accipias igitur,
CANDIDATE DOCTISSIME, publicum hocce testimonium
de TVA probitate perquam notissima, animoque in TE bo-
no TVI amantissimi, cui satis notum est, animi TVI can-
dorem, vitæque integritatem, longe alia postulare; non
deero tamen vlla in re expectationi saltem pro virili. Sed
ut ultimo loco officio fungar, nihil magis in votis habeo,
quam ut summus rerum arbiter, integra valetudine, re-
busque prospere, ceu hæcenus succedentibus conaminibus
TVIS adsit, TEque carissimamque tuam Familiam cumulet,
omnibus beneficiorum generibus. Faxit idem ille, ut illo
adiuvante, omnibus agrotantibus exoptatissimum fructum,
opera TVA atque consilio possis conferre sicque ea, que
fideliter addidicisti, impendere. Quod si fieri, maius gau-
dium percipiet, is, qui unicum abs TE rogat, ut presti-
num favorem sibi exhibitum serues inconcussum. Vale.

Hala Magdeburgicæ die VII. Octobris cl^o LXXXIII.

Sehrter, werther Freund! Ein Kenner
Deiner Jugend,
Ein Kenner Deines Fleiß's und Arbeit in der
Jugend,
Der Dir den ersten Schritt in Panens Werkstatt
wies,
Der, da Du fliehen wollst, Dich treulich bleiben
hieß,
Der stets Dein Wohl gewünscht, gesucht; Du wirst
es wissen,
Der läßet Dich entfernt in diesen Zeilen grüßen.
Und da Dein munt'rer Fuß zum Ehren-Tempel geht,
Dort wo Minerva wohnt und Dir zur Seiten steht:
So soll mein froher Sinn Dich mit dahin begleiten,
Und sehen wie Du wirst beherzt und glücklich streiten.
Gehst Du als Doctor nun mit Ruhm bekrönt nach
Haus,
So folgt mein froher Sinn bis zu den Abend-
Schmauß,
X

Bevum.

Bewundert da vor sich des Schicksahls Wunder-
Spuren,
Und wünschet tausend Glück zu allen Deinen Curen,
Dein Wohl vermehre sich. Wenn es wird Hoch-
zeit seyn,
Sprech ich, ist's Wetter gut, vielleicht denn selbst
wohl ein.

George Reinhold Brockmann,
Apotheker in Naumburg.

L Aus artem sequitur: comitatur palma triumphos!
Hinc & AMICE cupis recte: & utrumque capis.
Gratulor has palmas. Palmas has sentiat olim
Mors illa, atque herbam porrigat ipsa TIBI.

Ad plaudens scribebat

Joannes Fridericus Wetzel,
S. S. Theol. Stud.

Sieh Freund! so meynt es doch mit uns die Kunst
recht gut,
Da giebt sie Dir jezo den schönen Doctor-Hut,
Freund! drück ihn dreist aufs Haupt. Er muß zum
Trost der Schwachen
Da er Dir Freyheit giebt den Tod zum Slaven ma-
chen.

Christoph Leberecht Wegel,
aus Eisleben, S. S. Theol. Stud.

Ge.

Schicklichkeit und Lust, Fleiß, treuer Unterricht
Hat Dich in kurzer Zeit, das selten nur geschieht,
Obgleich mit etwas Schweiß, Geehrter Freund, er-
hoben,
Jetzt krönt der Doctor-Hut, nach überstandnen Pro-
ben,

Die Arbeit, die bisher Dir manche Nacht verdarb,
In der Dein reger Geist sich Wissenschaft erwarb.
Und da Dir künftighin die Curen wohl gelingen,
So muß Galenus auch die schönsten Thaler bringen:
Ich wünsche Glück darzu! Der Himmel seegne Dich!
Denn geh's Dir, Freunde, wohl, so glaube, freu
ich mich.

Doch da Dein Fuß sich will in andre Grängen lenken,
Sprich: Wirst Du dann und wann an mich zurücke
denken?

J. B. D. Coschwig,

Halens. Med. Candid. Oppon.

So ist's gewiß, so wirst Du fort?
Gefället Dir nicht dieser Ort?
Ist Dir Hygäa so zuwider?
Erfreuen Dich nicht ihre Glieder?
Die für der Göttin Ehre streiten,
Und so wie Du, und Du wie sie
Mit Schweiß und unverdroßner Müß,
Nuch nach und nach zur Würde schreiten.

Nein! sprichst Du, es ist nunmehr Zeit,
Ich nehme Ring und Hut und Kleid,

X 2

Und

Und eile, den empfangnen Seegen,
Mit Bucher wieder anzulegen.
Ja eile mir, mein Freund, ich rathe,
Mich dünket es erwartet Dich
Die, die Dich lieben so wie sich,
Damit Verweilung Dir nicht schade.

Zwar ist Dein Abschied so betrübt,
Als mir Dein Umgang war beliebt,
Es kränket mich Dein baldig scheiden;
Doch muß ich Dich persönlich meiden,
So will ich mir ein Denkmahl setzen,
Doch nicht in Eisen oder Stein,
Dein Bild soll in dem Herzen seyn,
Das soll nicht Zeit noch Kost verlegen.

Erlaube demnach daß ich mag,
An diesem Dir erwünschten Tag,
Ein Freund- und Freundschafts-Opffer bringen;
Der Himmel lasse Dir's gelingen,
Und kröne die erhaltenen Ehren,
Er gebe unsern Doctor Ruh,
Glück, und was sonst erwünscht darzu,
So kan nichts unsre Freundschaft stöhren.

Johann Andreas Stange,

Halens. Med. Cult. Oppon.

Damtoff, Kohlen-Staub, verhafter Rauch,
Beschnuzte Finger, Brand und Feuer,

Er.

Erhaltne Schlacken ohne Brauch,
Sind uns nicht selten, dennoch theuer.
Ein Kolbe bricht, der andre springt,
Ein Ziegel wird entzwey geschmissen,
Und was man endlich noch erzwingt,
Wird hie bald dort herum gerissen.

Oftt überfällt uns Kält und Grauß,
Wenn man erstarrte Glieder fühlet.
Oftt bricht uns eine Ohnmacht aus,
Wenn man in faulen Cörpern wühlet,
Die Mäuslein beugt, die Flechzen zieht,
Gedärme räumt, die Adern sprüset,
Die Nerven zeigt, sich sehr bemüht,
Und dennoch oft vergebens schwizet.

Bald wird man bey den Lesen matt,
Die Feder fället aus den Händen.
Die Sinne sind der Dienste satt,
Bey solchen Krafft und Muth verschwenden.
Was ist der Lohn von diesen Schweiß,
Von den mit Müh erlangten Wissen?
Ein leerer Tand, ein leerer Preis,
Damit wir uns begnügen müssen.

Doch halt! nur nicht zu viel geklagt,
Herr Berthold dienet zum Exempel,
Er steigt aufs Glücke frisch gewagt,
Mit Ruhm in jenen Ehren-Tempel.
Der Ehre folgt Galenus-Gold,
Drum wünsch ich Dir dazu viel Glücke,

Und denke, wenn Dir alles hold,
Auf mich, als Deinen Freund zurücke.

Johann Jacob Weber,

Medic. Candid.

Sie Weisheit denkt auch nun an Dich,
Sie liebt Dich unveränderlich,
Und will Dich jest nach Fleiß und Wachen,
Geschätzter Freund, zum Doctor machen.
So nimm was sie Dir heute reicht,
Ich wünsche Glück, sie bleibt geneigt,
So wird Dein eifriges Bemühen,
Auch bald noch etwas nach sich ziehen.
Diß etwas, ich muß heimlich thun,
Läßt meine Pflicht nicht länger ruhn;
Drum will sie aus den Winckel steigen,
Und auch kein einzig Wort verschweigen.
Sie hebt ihr Lied auch würcklich an,
Doch weil stes nicht vollkommen kan,
So nimmt sie allen Stoff der Lieder,
Und bringt ihn ungekünstelt wieder.
Doch gänzlich stille seyn, ist auch
Fast wider aller Freunde Brauch,
Drum wünscht sie Dir beliebt Vergnügen,
Das andre wird der Himmel fügen.

Christian Friederich Truppel,

aus Halle.

der Gottesgelahrheit Befliffener.

Jch

Ich bin zwar jetzt nicht gegenwärtig,
Jetzt, da der ganze Doctor fertig,
Doch freu ich mich im Geist dabey.
Ich wünsche so viel Glück und Seegen,
Als Tropffen in dem stärcksten Regen.
Der Wunsch zeigt sattfam an, daß ich Dein Freund
noch sey.

J. D. Coschwig.

Med. Cultor Halens.

So recht, geehrter Freund! nimm was Dir zu
gedacht,
Die Vorsicht ist Dir hold, so muß es besser gehen,
Sie schließt ihr Auge nie, indem sie für Dich
wacht,
Muß sie auch Dein Bemühn zu unsrer Lust er-
höhen.

Sie hat es jetzt gethan, das zeigt der Doctor-
Huth,
Was Wunder, wenn darum, zu unsrer größten
Freude,

Auch unser teutscher Nest nicht unempfindlich
thut,
Du hast auch wohl verdient, wir wissens alle
beyde:

Drum

Drum bleibe Dein Bemühn, und Deine Kunst
nicht leer,
Wobey der Höchste Dich mit Wohlseyn über-
schütze;
Und fehlt Dir denn noch was, so wünschen
wir noch mehr,
Mit Luthers Auslegung, die ganze vierte Bitte.

Johann Daniel }
Heinrich David } Brockmann.

aus Halle im Magdeburgischen
L. A. Cult.

00 A 6326 (1)

VD 18

ULB Halle 3
004 103 416

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE

GRANORVM KERMES
ET COCCIONELLÆ
CONVENIENTIA VIRIBVS ET VSV

QVAM

PRAESIDE

D. IOANNE HENRICO SCHVLZE

MEDICINAE ELOQVENTIAE ANTIQVITATVM ET
PHILOSOPHIAE PROFESSORE PVBLICO
ORDINARIO

ACADEMIARVM IMPERIALIVM NATVRAE CVRIOSORVM
ET PETROPOLITANAE VT ET REGIAE SCIENTIA-
RVM SOCIETATIS BEROLINENSIS
SODALE

PRO

GRADV DOCTORIS

SVMMSIQVE IN ARTE MEDICA LEGITIME
OBTINENDIS HONORIBVS

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

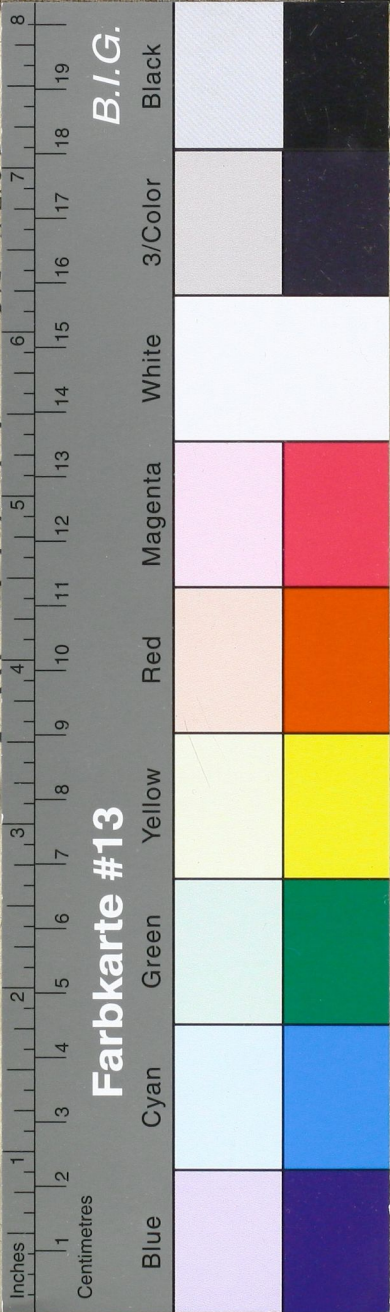
A. d. Octobr. MDCCXLIII.

A VCTOR

IO. CHRISTOPHORVS FRIDERICVS
BERTHOLD

ANNABERGENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
Typis IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Inches
Centimetres